

Entropia textului specializat

Autor: L. Ungureanu

Articolul studiază semantismul termenului entropie, utilizat în diverse domenii ale științei. Aplicat la domeniul Lsp, vine să desemneze o strategie a acestuia : entropia textuală a documentului scris, declanșator al vorbirii în context profesional. Studiul ilustrează modul de aplicare a acestei strategii la elaborarea unui conținut didactic la subiectul Alimentație echilibrată.

Prezentul studiu a fost condiționat de lectura unei lucrări intitulate *Le guide de la communication*, a cărui autor J.-C. Martin este preocupat de calitatea comunicării orale. Referindu-se, în particular, la calitățile mesajului ca și obiect al comunicării, autorul evocă patru calități inerente ale acestuia : entropia, coeziunea, necesitatea și talentul transducerii către public.

Potrivit lui Martin, entropia este numărul de informații conținute într-un mesaj. Cu cât numărul de informații este mai mare, cu atât mai entropic este mesajul. Or, este important să precizăm aici că informație este doar ceea ce este nou. Bunăoară, enunțul « *Eu citesc mult* » nu aduce informații reale, pe când « *Eu citesc câte o carte pe săptămână* » devine informativ.

Un alt exemplu, reperat în scrierea acestui autor : « *Noile numere câștigătoare la loto sunt 23, 3, numărul complementar 22 și numerele 47, 25, 45, 1* » [1]. Acest mesaj, explică autorul, este plin de entropie, întrucât fiecare cifră constituie o informație. Putem spune, însă despre mesajul în cauză că nu este ușor de perceput și de înțeles. În consecință, entropia nu este suficientă, atunci când cifrele sunt prost organizate. Pentru a ușura înțelegerea, informația trebuie să se organizeze astfel, încât să fie referențiată potrivit criteriilor culturale cunoscute de receptor. Mesajul trebuie să fie inteligibil și logic în organizare. El va trece ușor doar dacă va fi ierarhizat potrivit unui sistem referențial comun.

Așadar « *Numerele câștigătoare la loto sunt 1, 3, 23, 25, 45, 47. Numărul complementar este 22* ». Este același mesaj organizat, de astă dată, în ordinea crescătoare a numerelor, sistemul său de referință evocând bazele învățării numărării. Mesajul este restructurat : numărul complementar nu mai este plasat în vrac printre celelalte numere.

Așadar, am făcut uz de termenul *entropie*, ilustrând conceptul prin intermediul a două exemple, împrumutate de la J.-C. Martin, tocmai pentru a realiza un preambul la prezentul studiu. Acest demers ni s-a părut indispensabil în condițiile în care termenul *entropie* este utilizat cu preponderență în domenii ale științei departe de lingvistică.

Ne-am propus, pentru început, să sondăm semantismul termenului *entropie* prin observarea ocurențelor acestuia în mai multe documente web care îi atestă prezența. O investigație rapidă ne-a permis să-l identificăm cu sensul de „cantitate de informație” în cibernetică [2] și în teoria informației [3].

În lucrarea sa « *La théorie du chaos* », J. Gleick, plasează originile conceptului de *entropie* în termodinamică, acesta exprimând tendința inexorabilă a universului de a evolua spre o stare de dezordine crescândă [4]. Ni s-a părut incitantă ideea de dezordine încorporată în conceptul entropiei și am căutat o explicație mai desfășurată într-un document ce abordează domeniul cosmologiei și de unde am putut desprinde următoarele idei : Universul este într-o stare continuă de căutare de echilibru și stabilitate, această căutare ilustrând, de fapt, principiul dinamic fundamental de constituire a universului : de la dezechilibru spre echilibru [5]. În această ordine de idei putem constata următoarele : cauza oricărei evoluții constă într-un dezechilibru ce tinde spre a deveni echilibru, iar perioada trecerii de la dezechilibru la echilibru poate fi numită entropie. Dezechilibrul despre care tocmai am vorbit și care poartă numele de entropie este unul benefic, creativ, fără de

care nu ar exista evoluție. Entropia este deci universală, iar sursa dezechilibrului este perpetuă în orice loc și în orice timp.

Această incursiune lapidară în câmpul semantic al termenului *entropie* a avut drept scop justificarea utilizării acestuia în aplicații lingvistice, unde îi va fi atribuit sensul de cantitate de informații.

Așadar, *entropia* textului, dar și *coeziunea* acestuia vor constitui interesul nostru științific pentru studiul de față, aceste două concepte fiind ancorate, în mod sigur, și în domeniul didacticii limbajului specializat (Lsp). Or, documentul scris în cadrul unei unități de curs trebuie să încorporeze, în primul rând, un număr de informații utile, susceptibile de a capta atenția publicului. Altfel spus, textul de specialitate trebuie să fie entropic. Doar astfel documentul în cauză poate servi drept declanșator de discuții în albia unei tematici precise.

Experiența de lucru în domeniul didacticii Lsp ne permite să recunoaștem că resimțim în mod frecvent insatisfacția elaborării activităților în baza unor documente prea seci sau prea sărace în conținut, dar și de o utilitate îndoielnică. Cum am putea remedia această carență informațională în condițiile în care suntem constrânși să exploatăm doar documente autentice ?

Încercăm să credem că ar putea fi justificată tentativa noastră de a epura textul de elemente complementare în favoarea informației cu caracter entropic, argumentul de bază fiind interesul pentru o informație utilă. Astfel, în unitatea de debut al unui curs în domeniul alimentației, ne pare oportună dezvoltarea ideii de alimentație echilibrată, prin abordarea în text a conceptului de bază, și anume *famille alimentaire*. Informația indispensabilă dezvoltării conceptului în cauză se va organiza în jurul termenilor *céréales, féculents, légumes, légumineuses, fruits, laitages, viandes, graisses, sucreries*, termeni generici ce vin să desemneze principalele familii de alimente.

La fel de însemnată ne pare și relevarea importanței fiecărei familii alimentare în cadrul unei alimentații echilibrate, fapt ce ne obligă

să urmărim paradigma verbului : *être nécessaire, constituer, contribuer, donner*.

Relevante vor fi și exemplele concrete de elemente reprezentative pentru fiecare familie alimentară precum : *l'avoine, le blé, le seigle, l'orge, le maïs, le sarrasin, le riz* pentru familia cerealelor.

Informația de mai sus pretinde, așadar, a fi una entropică, meritând și o ilustrare grafică pe potrivă. În această ordine de idei piramida alimentară deja existentă ne pare cel mai pertinent element pentru ilustrarea poziției familiilor alimentare.

Ultimul detaliu important pentru structurarea textului constă în cuvinte și expresii ce exprimă ordinea pozițiilor ocupate de fiecare familie alimentară în cadrul piramidei : *en bas/en première position, en deuxième position, au troisième étage, en haut/en dernière position...*

Astfel, i-am imprimat textului un caracter entropic, care în mod sigur, va accelera, elaborarea planului de prezentare a informației textuale după cum urmează :

- *présentation d'une famille alimentaire ;*
- *son importance pour l'organisme ;*
- *exemples représentatifs.*

În scopul valorizării aceleiași entropii textuale, considerăm judicioasă prezentarea, la ieșirea din textul *Alimentation équilibrée*, a unei sinteze a informației cuprinse în document. Aceasta va propune studentului același conținut informațional prezentat, de această dată, sub o altă formă, mai succintă și mai accesibilă, cerându-i-se, concomitent, să completeze spațiile libere cu elementele lipsă. Precizăm că acest exercițiu va efectua verificarea înțelegerii în detaliu a informației textuale, servind, în același timp, drept suport la construirea discursului în cadrul evaluării curente. Finalitatea de bază a exercițiului de sinteză rezidă însă în educarea aptitudinii de a produce o informație entropică, evitând așazisele fraze de umplură.

Prezentăm, în continuare, un fragment din exercițiul de sinteză descris mai sus :

La pyramide alimentaire est destinée à la
 On voit qu'elle est répartie en
 A la base de la pyramide on place les et
 les..... Ils sont composés de ,
 et fournissent à
 l'organisme Ce sont : le

Concluzionăm, reiterând ideea că entropia textului (cantitatea de informații) și coeziunea acestuia (organizarea informațiilor potrivit unui sistem referențial comun) constituie două elemente cheie în procesul de elaborare a documentului scris în cadrul cursului de Lsp. Conceput în acest mod, orice document poate deveni accesibil la nivelul înțelegerii și relevant sub aspectul importanței informațiilor incluse. Mai mult ca atât, acesta va încuraja studentul să producă, la rândul său, conținuturi entropice, evitând redundanța și, implicit, excesul de volum al unui document sau discurs.

Bibliografie/sitografie :

1. Martin J.-C., *Le guide de la communication*, Marabout, 1990.
2. Triclot M., « Information et entropie. Un double jeu avec les probabilités », *Journ@l Electronique d'Histoire des Probabilités et de la Statistique*, vol. 3, nr. 2, décembre 2007.
<http://www.emis.de/journals/JEHPS/Decembre2007/Triclot.pdf>
3. Fabré E., *Théorie de l'information et Codes correcteurs d'erreurs*, 2000.
<http://people.rennes.inria.fr/Eric.Fabre/Papiers/polynew.pdf>
4. Gleick J., *La théorie du chaos*, Flammarion, 1989, p. 385.
5. <http://science-univers.qc.ca/cosmologie/entropie.htm#s02>
6. *Le français de l'alimentation* – cours de français, langue spécialisée destiné aux étudiants FTMIA.